

- О. Снісаренко, Л. Сніцар, В. Солодков / за наук. ред. Л. Пуховської. – К. : Педагогічна думка, 2012. – 122 с.
7. Сухобская Г. Творческий потенциал личности учителя и его потребности в психолого-педагогических знаниях / Г. Сухобская // Профессиональные потребности учителя в психолого-педагогических знаниях. – М., 1989. – 135 с.
 8. Философский словарь / под ред. И. Т. Фролова. – 5-е изд. – М. : Политиздат, 1987. – 590 с.
 9. Чайка В. Детермінанти професійного самопізнання вчителя / В. Чайка // Науковий вісник Чернівецького університету : збірник наукових праць. Серія “Педагогіка та психологія”. – Чернівці : Рута, 2001. – Вип. 122. – 207 с.

ДУБРОВИНА И. Профессиональные функции учителей музыкального искусства в контексте самообразования.

В статье рассмотрено содержание понятий “художественное самообразование”, “функции”, определено сущность категории “функции учителя музыкального искусства”, классифицировано их в контексте самообразования педагогов.

Ключевые слова: самообразование, функции, функции учителя музыкального искусства, художественно-педагогическая деятельность.

DUBROVINA I. Professional functions of music teachers in the context of self-education.

The article deals with the concepts of “artistic self-education”, “functions”, the essence of the category “functions of music teachers”, the classification of functions of music teachers in the context of self-education teachers’.

Keywords: self-education, functions, functions of music teachers, artistic and educational activities.

УДК 794.008.6

Жигадло Г. Б.
Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського

**ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
В ПРОЦЕСІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ВИВЧЕННЯ СПОРТИВНИХ ІГОР**

У статті висвітлено етапи формування методичної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі організації та вивчення спортивних ігор.

Ключові слова: методична компетентність, спортивні ігри, методика викладання, учитель.

На першому етапі (підготовчо-діагностичному) були з'ясовані вимоги щодо сформованості у майбутніх учителів фізичної культури компонентів методичної компетентності; конкретизовані та уточнені завдання й накреслені шляхи щодо формування відповідних компетенцій; продіагностовано існуючий рівень знань, умінь, навичок та особистісних

якостей майбутніх учителів фізичної культури.

На другому етапі (процесуальному) забезпечено організацію навчально-виховного процесу з метою формування методичної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі вивчення спортивних ігор: підготовлено науково-методичне забезпечення дисципліни “Спортивні ігри та методика їх викладання”; застосовано відповідні педагогічні технології з використанням активних методів навчання у процесі професійної підготовки.

Метою статті є засвоєння й закріплення на практиці нових способів дій майбутнього вчителя фізичної культури; створення умов творчо-психологічного комфорту для студентів з метою утворення єдиного психологічного простору для їх творчого розвитку та успішного досягнення кінцевого результату навчання.

На третьому етапі (контрольно-оцінювальному) визначено ефективність навчально-виховного процесу, виходячи з рівнів сформованості структурних компонентів методичної компетентності (мотиваційного, когнітивного, діяльнісного, комунікативного), майбутніх учителів фізичної культури у процесі організації та вивчення спортивних ігор.

Щоб вирішити поставлені завдання та досягти мети (формування методичної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін) необхідно забезпечити відповідні педагогічні умови.

Е. Д. Волохова вважає, що педагогічні умови – це сукупність об’єктивних можливостей, що забезпечують успішне виконання завдань [44, с. 76].

М. Г. Чобітько у визначенні педагогічних умов особистісно орієнтованої професійно педагогічної підготовки виходить з того, що “умови – філософська категорія, яка виражає відношення предмета до явищ, навколишньої дійсності, без яких її не можна реалізувати. Умови складають те середовище, обстановку, в якій виникають, існують і розвиваються явища, процеси” [239, с. 271].

С. Л. Білецька зазначає, що “у демократичному суспільстві, яке буде Україна, не можна примусити студентів вчитися активно, а можна лише спонукати їх займати активну позицію, шляхом реалізації певних умов. Отже, система освіти, зокрема, вищі навчальні заклади, мають активно шукати шляхи підвищення пізнавальної активності студентів” [20, с. 311].

Т. Б. Руденко виділяє такі умови, що забезпечують компетентну діяльність: глибокі знання в галузі предмета навчання, розуміння вчителями принципів, концептуальних ідей, закладених у тій або іншій технології навчання; вільне володіння широким спектром окремих методів, прийомів і способів проектування, організації й керування

навчально-виховним процесом у школі; наявність умінь співвіднести логічні побудови системи методів навчання, організації діяльності школярів у рамках педагогічної технології з реальними особистісними характеристиками учнів, що забезпечують правильність вибору технології; володіння здатністю до рефлексії в ході реалізації тієї або іншої педагогічної технології та її коректуванню в рамках закладених у ній принципів і концептуальних ідей [193].

Т. Н. Гущиною у процесі дисертаційного дослідження були виявлені необхідні педагогічні умови, які забезпечують ефективність формування методичної компетентності педагогічних працівників установ додаткової освіти дітей у ході підвищення кваліфікації [65]. Дослідниця вважає, що до них належать: облік сутнісних характеристик методичної компетентності й принципів її формування; безперервність і цілісність методичної підготовки у межах підвищення кваліфікації педагогів; варіативність методичного навчання у межах курсової підготовки фахівців; адекватність методичного забезпечення формування даного виду компетентності цілям і змісту підвищення кваліфікації педагогів [65].

А. В. Притуло визначив педагогічні умови розвитку методичної компетентності вихователя дошкільного навчального закладу в процесі його педагогічної діяльності: розвиток ціннісного ставлення до педагогічної діяльності на основі інтеграції особистісної позиції вихователя й наявних у нього загальнокультурних, психолого-педагогічних, методологічних і методичних знань, актуалізації його індивідуального досвіду; включення вихователя в активну творчу взаємодію в системах “вихователь – дитина”, “вихователь – вихователь”, “вихователь – старший вихователь (або інша особа, що здійснює супровід методичної діяльності в дошкільній освітній установі)”, “вихователь – батько” на основі “суб’єкт–суб’єктних” відносин; здійснення диференційованого цілісного методичного супроводу діяльності вихователя, що має аналітичний характер, а його результати – діагностичну спрямованість, і передбачає вироблення педагогічних умінь і навичок, необхідних для самостійного здійснення педагогічної діяльності (самоорганізація, саморегуляція); рефлексія педагогічних дій на різних етапах діяльності (самоаналіз і самооцінка) [184].

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури визначені такі педагогічні умови: інтеграція змісту методичної підготовки у зміст дисципліни “Спортивні ігри та методика їх викладання”, забезпечення особистісно орієнтованої розвивальної суб’єкт-суб’єктної взаємодії “викладач–студент” на рівні співтворчості, створення і дотримання сучасного навчально-методичного супроводу вивчення професійно-орієнтованої дисципліни “Спортивні ігри та методика їх викладання” майбутніми учителями фізичної культури.

Перша педагогічна умова – інтеграція змісту методичної підготовки у зміст професійно орієнтованої дисципліни “Спортивні ігри та методика їх викладання” – дозволила значно розширити можливості формування методичної компетентності майбутніх учителів фізичної культури та накреслила шлях можливого впровадження змісту методичної підготовки у зміст професійно орієнтованої дисципліни.

Друга педагогічна умова – забезпечення особистісно орієнтованої розвивальної суб’єкт-суб’єктної взаємодії “викладач–студент” на рівні співтворчості – дала змогу спрямувати взаємодію викладача та студента на творчий саморозвиток потенційних можливостей конкретної особистості студента. Ця умова характеризується гармонійно-творчими, дослідницькими відносинами за змістом, які вимагають постійної самоосвіти як викладача, так і студента і ґрунтуються на нових досягненнях педагогічної науки і передовому педагогічному досвіді; вимагають ініціативи у взаємодії зі студентами і цим покликані викликати у них активність, виховувати в них творчий підхід до навчання, прагнення до самовиховання. За визначенням А. М. Бойко, співтворчість – “це суб’єкт-суб’єктна взаємодія, під час якої педагог і учні об’єднані творчим діалогом-пошуком нерозкритих потенційних можливостей навчально-виховного процесу з метою активного саморозвитку і самовираження особистості кожної дитини, а також виявлення найкращих духовних якостей, всього арсеналу педагогічних засобів і творчих здібностей учителя й учня” [24, с. 85].

Третя педагогічна умова – створення і дотримання сучасного навчально-методичного супроводу вивчення професійно орієнтованої дисципліни “Спортивні ігри та методика їх викладання” майбутніми учителями фізичної культури – сприяла оновленню змісту формування методичної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі викладання професійно орієнтованих дисциплін та відповідає вимогам часу. Ця умова характеризується розробкою навчальних програм, навчальних посібників, тестових завдань, електронних підручників та методичних рекомендацій.

С. Лифар та І. Тараніна зазначають, що сьогодні в освіті в основному залишилися традиційні підходи до підготовки вчителів, а сучасна школа потребує вчителя з новими професійними якостями [143, с. 26]. Автори вважають, що це пов’язано з тим, що сучасний вчитель у процесі навчання виконує нову роль – вчитель не є зараз носієм абсолютних істин, він виконує роль провідника у процесі пізнання, розвитку та самовдосконалення дитини [143, с. 26]. Тому сучасний вчитель повинен володіти інформацією щодо нових інновацій, методів навчання та вміти використовувати їх й застосовувати у своїй педагогічній діяльності [143, с. 26].

На основі аналізу психолого-педагогічної і спеціальної літератури педагогічні умови процесу формування методичної компетентності майбутніх учителів фізичної культури реалізуються завдяки компетентнісному, культурологічному, особистісно орієнтованому та інтегративному підходам.

Компетентнісний підхід дав змогу спрямувати освітній процес на формування й розвиток основних базових і предметних компетенцій особистості майбутнього вчителя фізичної культури; на формування загальносоціальної та особистісної значущості знань, умінь, навичок, якостей, які потрібні майбутнім учителям фізичної культури для продуктивної діяльності та подальшого професійно особистісного удосконалення в методичній роботі.

Культурологічний підхід дозволив здійснити формування методичної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в контексті цілісної культури, сприяти набуттю студентами широкого кола знань, знань елементів національної й світової культури, культурних інтересів, особистісних захоплень, різнобічної розвиненості та методичних знань із галузі фізичної культури та спорту; оволодінню моральними цінностями загальнолюдської та національної фізичної культури; оволодінню основними сферами життєдіяльності сучасної людини, які гуманізують особистість та стосунки між людьми; оволодінню ситуаціями реальної особистої відповідальності (прийняття рішень, вільний вибір вчинків та способів саморегуляції поведінки); формуванню досвіду громадянської поведінки.

Особистісно орієнтований підхід сприяв розвитку соціальної, діяльнісної та творчої сутності майбутніх учителів фізичної культури як особистості завдяки максимальній індивідуалізації та вихованню їхніх особистісних якостей (моральність, педагогічний оптимізм, гуманістична спрямованість та любов до дітей, толерантність у спілкуванні з людьми, високий рівень самосвідомості й почуття власної гідності), а також переосмисленню особистісних цінностей та прагненню до самоудосконалення й нагромадження досвіду у методичній роботі.

Інтегративний підхід дав змогу проектувати зміст формування методичної компетентності майбутніх учителів фізичної культури. Тобто інтегрувати навчальний матеріал із встановленням необхідних залежностей та взаємозв'язків (включаючи між- та внутрішньопредметні) з метою формування ментальних, понятійних та сенсоутворюючих структур у майбутніх учителів фізичної культури. Інтегративний підхід дав змогу уникнути дублювання, допоміг студентам розгледіти дієвість теорії та реалізувати зв'язок теорії з практикою, актуалізувати методичні знання у діяльності, сприяв цілісному розвитку особистості студента, залученню його

до культурних цінностей.

Визначені методологічні підходи у процесі формування методичної компетентності майбутніх учителів фізичної культури можуть бути реалізовані завдяки застосуванню принципів гуманізації, принципів фізичного виховання, усвідомлюваної перспективи та самореалізації.

Використання *принципу гуманізації* освітньо-виховного процесу забезпечило звертання до потенціалу майбутніх учителів фізичної культури, перехід від інформаційно-авторитарного навчання й виховання до проблемно-евристичного, зміну режиму роботи свідомості студентів, перехід його в режим творчого виробництва власних змістів і досвіду – навчання, поводження. Виражається у визнанні права на індивідуальність і власну думку всіх суб'єктів навчального процесу, що в свою чергу забезпечується використанням діалогу й спільного пошуку рішень замість монологу; визнанням цінності не тільки вирішення проблеми, але й ухвалення рішення й відповідальності за нього.

Використання *принципу самореалізації* в процесі формування методичної компетентності майбутніх учителів фізичної культури дало змогу будувати освітній процес таким чином, щоб сприяти набуттю студентом здатності самостійного створення умов для повного виявлення своєї особистості.

Використання *принципу усвідомлюваної перспективи* сприяло формуванню у студентів глибокого розуміння й усвідомлення як близьких, так і віддалених перспектив навчання, а також їх баченню мети як перспективи й вагомого результату практичної діяльності.

Використання *принципів фізичного виховання (загальнопедагогічні, загальнометодичні, специфічні)* дало змогу визначити шляхи творчого співробітництва викладача й майбутнього вчителя фізичної культури при досягненні мети навчально-виховної діяльності:

– загальнопедагогічні принципи дали змогу визначити єдність всіх сторін виховання в процесі формування методичної компетентності майбутнього учителя фізичної культури (розумового, естетичного, трудового, фізичного);

– загальнометодичні принцип (принцип свідомості й активності, принцип наочності, принцип доступності й індивідуалізації) дали можливість об'єднати ряд універсальних правил методики, без яких неможливо на високому якісному рівні вирішувати завдання навчання й виховання у процесі формування методичної компетентності майбутніх учителів фізичної культури;

– специфічні принципи (принцип системного чергування навантажень і відпочинку, принцип циклічної побудови занять, принцип вікової адекватності напрямків фізичного виховання) при формуванні методичної

компетентності майбутніх учителів фізичної культури дали нам можливість розкрити ряд специфічних закономірностей фізичного виховання і правил, які впливають із них.

До функцій формування методичної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в процесі вивчення дисципліни “Спортивні ігри та методика їх викладання” віднесено інформаційну, виховну та рефлексивну.

Інформаційна функція забезпечувала збагачення майбутніх учителів фізичної культури знаннями (предметними, методичними, дидактичними, психологічними) та сучасними технологіями, розвиток їхнього світогляду, ціннісних орієнтирів, які відповідають оновленим завданням методичної роботи в школі, та сприяла розвитку сучасного стилю педагогічного мислення.

Виховна функція дала змогу вирішити завдання формування особистості, які сприяли вихованню у майбутніх учителів фізичної культури свідомої активності, особистісних якостей та емоційно-вольової саморегуляції, які необхідні для подальшої методичної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах, забезпечувала формування мотивів творчої діяльності (любов до дітей, потребу в самореалізації, у творчому характері праці тощо).

Рефлексивна функція сприяла творчому розвитку майбутніх учителів фізичної культури, набуттю у них навичок діагностики й самодіагностики, стимулювала бажання самовдосконалення в методичній роботі та впровадження досягнень передового й новаторського педагогічного досвіду.

Форми: лекції, практичні заняття, самостійна та індивідуальна робота, практика.

Методи: проблемно-розвиваючого навчання (монологічний, діалогічний, метод порівняння та протиставлення, метод демонстрації, виступи, обговорення, коментарі, дискусії, вирішення проблемних ситуацій, перехресне спонукання до дії, виконання завдань: на складання питань до вивченої теми, на складання кросвордів з формулюванням питань, на пошук раціонального способу діяльності, на аналіз ситуацій; робота в групах, дискусії, дебати, “мозковий штурм”, взаємонавчання та рольові ігри, дослідно-пошуковий), методи формування свідомості особистості (роз’яснення, бесіда, створення педагогічних ситуацій); методи стимулювання й мотивації діяльності (змагання, заохочення, схвалення, похвала, прохання, порада); методи організації діяльності, спілкування й досвіду суспільного поведіння (педагогічна вимога, суспільна думка, доручення, вправа, створення виховних ситуацій); методи контролю та самоконтролю діяльності; методи фізичного виховання (методи навчання руховим діям, методи розвитку фізичних якостей; ігровий метод; змагальний метод).

Засобами є такі: навчальні програми, друковані та електронні підручники, мультимедійний супровід навчання, Інтернет, комп’ютерне

тестування, презентації.

Висновки. Отже, в процесі вивчення професійно орієнтованої дисципліни “Спортивні ігри та методика їх викладання” відбувається формування *компонентів методичної компетентності* майбутніх учителів фізичної культури (мотиваційного, когнітивного, діяльнісного та комунікативного), яка визначається відповідно до ступеня сформованості її складових.

Результатом є сформованість методичної компетентності майбутніх учителів фізичної культури відповідного рівня (високого, середнього або низького).

Перспективи дослідження. Вбачаємо у подальшому вивчення професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивних ігор.

Використана література :

1. Білецька С. Л. Мотивація навчання як важливий фактор пізнавальної активності студентів / С. Л. Білецька // Педагогічний процес : теорія і практика. – К. : П/П “ЕКМО”, 2004. – № 2. – С. 310-319.
2. Бойко А. М. Оновлена парадигма виховання : шляхи реалізації / А. М. Бойко. – К. : ІЗМН, 1996. – 232 с.
3. Волошко Л. Б. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації в процесі вивчення медико-біологічних дисциплін : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Лариса Борисівна Волошко. – К., 2006. – 201 с.
4. Гущина Т. Н. Формирование методической компетентности педагогических работников учреждений дополнительного образования детей в процессе повышения квалификации: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Т. Н. Гущина. – Ярославль, 2001. – 21 с.
5. Лифарь С. Технология работы учителя / С. Лифарь, И. Таранина // Відкритий урок. – 2004. – № 19-20. – С. 26-28.
6. Притуло А. В. Развитие методической компетентности воспитателя дошкольного образовательного учреждения : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.eduhmao.ru/var/db/fil.
7. Руденко Т. Б. К вопросу об особенностях дидактико-методической компетентности учителя начальных классов : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://journal.sakhgu.ru/wo>.
8. Чобітько М. Г. Особистісно орієнтована професійно-педагогічна підготовка студентів / М. Г. Чобітько // Педагогічний процес : теорія і практика. – К. : П/П “ЕКМО”. – 2004. – № 2. – С. 268-277.

ЖИГАДЛО Г. Б. *Этапы формирования методической компетентности будущих учителей физической культуры в процессе организации и изучения спортивных игр.*

В статье выделено этапы формирования методологической компетентности будущих учителей физической культуры в процессе изучения организации и спортивные игры.

Ключевые слова: *методическая компетентность, спортивные игры, методы обучения, учителя.*

ZHYGADLO G. B. *Stages of formation of methodical competence of future teachers of physical education in the process of organization and studying sports games.*

The stages of formation of methodological competence of future teachers of physical education are highlighted in the process of organization and studying sport games in the article.

Keywords: *methodical competence, sports games, methods of teaching, teacher.*